

Ontwikkelpaden: een krachtig hulpmiddel bij klimaatadaptatie

Welke invloed heeft klimaatverandering op bodem en water van de hoge zandgronden? En hoe kunnen we die kennis gebruiken om het buitengebied klimaatbestendig te maken? Dat onderzochten 23 partijen samen in het vierjarige programma KLIMAP. Op 21 maart 2024 kwamen ze bijeen om de resultaten te delen.

Provincies, waterschappen, gemeenten, het Rijk, kennisinstututen, organisaties, bedrijven en bewoners: allemaal hebben ze een belangrijke rol in de transitie naar klimaatbestendige hoge zandgronden. En samen kunnen ze daar de vruchten van plukken, als ze uit het huidige denken en handelen durven te stappen. Met dat uitgangspunt kwamen circa 150 vertegenwoordigers van al deze partijen bijeen in Het Koelhuis, een inspirerende locatie aan de IJsselkade in Zutphen.

Ze bespraken de uitkomsten van het programma KLIMAP – Klimaatadaptatie in de Praktijk op de Hoge Zandgronden. Dit programma liep van 2020 tot en met 2023 en was mede gefinancierd vanuit de topsectoren Agri & Food en Water & Maritiem.

Hoe zet je nu al stappen naar een klimaatadaptieve, veerkrachtige omgeving als je te maken hebt met veel dynamiek, een grote ruimteclaim en verschillende belangen? KLIMAP probeerde daarop antwoord te geven door te experimenteren met een nieuwe manier van werken: het schetsen en kiezen van zogeheten ontwikkelpaden. Dat zijn routes naar een gezamenlijk doel, in dit geval een klimaatadaptieve inrichting van gebieden voor landbouw en natuur.

Tijdens de afsluitende bijeenkomst op 21 maart kwamen de deelnemers bijeen om te praten over de resultaten en hun ervaringen – en om tijdens interactieve sessies te oefenen met het concept ontwikkelpaden.

‘Peil volgt landschap’

“Het principe van ‘Water en Bodem Sturend’ is in de ruimtelijke ordening niet nieuw”, zei dagvoorzitter Ernest de Groot, Dagelijks Bestuurslid van Waterschap Aa en Maas. “Maar nu moeten we het ook gaan toepassen in het toekennen van functies aan dat landschap. In het dagelijkse water- en bodembeheer.”

En wij kunnen dat, benadrukte De Groot – niet alleen de waterschappen, maar alle partijen die hieraan de afgelopen vier jaar hebben samengewerkt binnen KLIMAP. “We kunnen dat omdat we met zijn allen een enorme ontwikkeling hebben doorgemaakt.”

‘Peil volgt teelt’ is niet langer het adagium, stelde De Groot, en zelfs niet ‘teelt volgt peil’. “Het is nu ‘peil volgt landschap’. Dat is een manier van denken die langzaam maar zeker doorsijpelt.”

Proefprojecten

Tijdens KLIMAP is de aanpak met de ‘ontwikkelpaden’ getest in een aantal proefprojecten, van experimenten met de introductie van regenwormen tot droogtemonitoring en van druppelirrigatie tot innovatieve gewaskeuze. De projecten waren een succes, aldus Frank van der Bolt van Waterschap Aa en Maas - maar dat was niet het hoofddoel. “Het doel was het ontwikkelen van die methodiek”, benadrukte hij. “Dus wanneer is KLIMAP geslaagd? Als het denken in ontwikkelpaden gaat landen bij de collega’s in de verschillende organisaties.”

Myrjam de Graaf, projectleider bij Wageningen Environmental Research (WENR) en coördinator van KLIMAP, legde uit wat het ‘denken in ontwikkelpaden’ precies inhoudt. “Het is een flexibel, cyclisch en dynamisch proces waarbij je je doelen én de weg daarnaartoe steeds kunt aanpassen wanneer de omstandigheden daarom vragen. De ontwikkelpaden laten zien waar verschillende acties en ontwikkelingen op langere termijn toe kunnen leiden.”

Samen slimmer leren

Het is ook een interactief proces, benadrukte haar WENR-collega Bas Breman, waarbij een grote rol is weggelegd voor alle verschillende partijen. “Het is participatief leren. ‘Samen slimmer leren’, zeiden wij ook wel. Die methodiekontwikkeling is ook een belangrijke uitkomst van dit KLIMAP.”

Ad Jeuken van Deltares en Jeroen Geurts van KWR presenteerden de belangrijkste tools en maatregelen die zijn onderzocht in de pilots en de uitkomsten daarvan. KLIMAP heeft mythes

weggenomen, en betere inzichten opgeleverd in de mogelijkheden en onmogelijkheden van ‘water en bodem sturend maken’. Het project heeft het nut van communicatie duidelijk gemaakt – en de behoefte aan inzicht in nieuwe verdienmodellen en in de koppeling tussen grond- en oppervlaktewater.

De diepte in en aan de slag!

Een groot deel van de dag was ingeruimd voor deelsessies over uiteenlopende onderwerpen. In kleine groepjes praatten de deelnemers over specifieke vragen en gingen zij concreet aan de slag om ideeën op papier te zetten. Ze ontwikkelden toekomstvisies tijdens een ‘serious game’, praatten over ‘omschakelen naar water vasthouden’, werkten aan ontwikkelpaden voor een regionaal gebiedsproces en hoorden over economische toekomstperspectieven in de landbouw.

Pijnlijke keuzes

In één van de sessies ging het gesprek over ‘pijnlijke keuzes maken’. Een transitie vraagt niet alleen om het opbouwen van nieuwe praktijken, maar ook om het afbouwen van bestaande. Vaak geven we veel aandacht aan innovaties, pilots en experimenten, maar zijn we minder goed in het afscheid nemen van het bestaande. Aan de hand van de casus van een

‘opgegeven’ hoogveengebied discussieerden de deelnemers over omgaan met tegenslagen, je al dan niet neerleggen bij beslissingen, en manieren om systeemverandering te bewerkstelligen ondanks een wirwar van tegenwerkende krachten.

“Je moet een gebied durven loslaten en je bakens durven verzetten”, aldus een deelnemer. “Dat betekent dan: nadenken over een heel andere inrichting en beheer, waardoor je uiteindelijk met dezelfde tijd en middelen veel méér kunt bereiken. Voorwaarts denken en niet blijven hangen in wat er wás.” Een andere deelnemer merkte op: “Je moet juist durven vasthouden aan je principes en idealen. Dáár een vorm voor vinden binnen de beperkende kaders – dat is de echte uitdaging van deze tijd.”

Deelnemers waren het erover eens dat er bij transities zoals ‘Water en Bodem Sturend’ meer aandacht moet zijn voor afbouw, verlies en weerstand en dat het een uitdaging is ook ruimte te creëren voor persoonlijke en emotionele betrokkenheid, zonder dat dit ten koste gaat van professionaliteit.

Reflectie

Het was een geslaagde dag, was het sentiment tijdens de afsluitende borrel. “Heel leuk om concreet met die methodiek aan de slag te gaan”, aldus een deelnemer aan de sessie over serious games. “Bijzonder om te zien hoe heel verschillende partijen toch de neuzen dezelfde kant op hadden”, zei iemand over de sessie over economische perspectieven. “Dat geeft wel hoop, ja.” Een ander vond het pijnlijk om te zien dat afwegingen toch veelal plaatsvinden op economische basis. “Terwijl de waarde van bijvoorbeeld zo’n hoogveen niet in geld uit te drukken is.”

“Dit is precies wat we wilden”, aldus mede-organisator Mirjam Hack van WENR. “Mensen prikkelen door die interactie, en concreet laten kennismaken met die ontwikkelpaden. Dat is toch waar KLIMAP uiteindelijk om draaide.”

Meer informatie

Kijk op <https://klimap.nl>